

АСПЕКТИ НА ТЪРГОВСКОТО ПРАВО

ИЗВЪРЕДНО
ПОЛОЖЕНИЕ

•
КОРОНАВИРУС
(COVID-19)

УВОД

В условията на пандемично разпространяващ се коронавирус и безпрецедентни мерки от страна на държавата за справяне с кризисната ситуация, икономическата обстановка в страната се изменя с динамични темпове.

Справянето с негативните последици изисква адекватни и навременни действия, поради което познаването на правните възможности е полезно за всеки бизнес.

КОНТАКТИ

Адрес:

ул. Петър Парчевич 27,
София 1000, България

Телефон:

(+359 2) 937 65 00 / 01 /
02 / 03 / 04

Сайт: office@georg-tod.com

ОСНОВНИ ТОЧКИ:

1. Непреодолима сила

Заради коронавируса и извънредното положение не мога да изпълнявам своите задължения по договори, сключени преди разрастването на пандемията. Как да постъпя и да избегна негативни последици?

Когато изпълнението на дадено договорно задължение е възпрепятствано от непредвидено или непредотвратимо събитие от извънреден характер, възникнало след сключването на договора, приложение може да намери институтът на непреодолимата сила. Характер на непреодолима сила може да има както разпространението на коронавируса, така и държавните актове, приети за противодействие.

Как ще ми помогне позоваването на непреодолимата сила?

Тъй като изпълнението на вашето задължение е възпрепятствано от непредвидено или непредотвратимо събитие от извънреден характер, възникнало след сключването на договора, Вие няма да понесете негативните последици от своето неизпълнение. Изпълнението на задълженията ще се спре до прекратяване на събитието, доколкото интересът на вашия кредитор би могъл да бъде удовлетворен и с изпълнение в един по-късен момент. Когато кредиторът няма интерес от такова изпълнение, договорът ще се прекрати.

Представяват ли държавните актове в случая непреодолима сила?

Да, тъй като невъзможността за изпълнение е обективна, т.е. не само Вие, но и никой друг да не може да изпълни така поетото задължение. Непреодолимата сила обаче следва да бъде причината за неизпълнението, например ако имате задължение да доставите стока в България, но вносът е впоследствие забранен с акт на държавен орган.

Как да се позова на непреодолимата сила?

В подходящ срок сте длъжни да уведомите писмено своите кредитори относно това в какво се състои непреодолимата сила и възможните последици от нея за изпълнението на договора. Ако не уведомите другата страна, ще трябва да я обезщетите за произлезлите от това вреди. Подходящо средство за уведомяване е изпращането на писмо с обратна разписка или телепоща. За да докажете наличието на непреодолима сила, бихте могли да се снабдите със сертификат за форсмажор от Българската търговско-промишлена палата.

Това означава ли, че не трябва да се обърна към съда?

Необходимост от съдебна намеса ще има само ако Вашият кредитор не се съгласи, че непреодолима сила пречатства изпълнението. Тогава с него ще претендирате и настъпването на различни правни последици. За тях между Вас ще се породи правен спор, който ще трябва да бъде разрешаван със съдебно или арбитражно решение.

Вследствие на коронавируса и забраните за осъществяване на дейност предприятието ми няма приходи. Възможно ли е да се освободя от изпълнението на своите парични задължения - погасяване на кредит, заплати на служителите?

Непреодолимата сила не може да освободи длъжника от изпълнението на парични задължения, независимо от какъв договор произтичат, тъй като при тях не е възможно да настъпи обективна невъзможност за изпълнение. Въпреки горното, по силата на Закона за действията по време на извънредното положение, обявено на 13 март 2020 г. с решение на Народното събрание, който беше приет на 20.03.2020 г., до отмяната на извънредното положение длъжниците, просрочили изпълнението на своите задължения, няма да търпят негативни последици от своята забава. Това означава, че няма да ви бъдат начислени лихви и няма да дължите неустойки, дори такива да са уговорени. Вашият кредитор няма да може да развали договора, а ако пък връщате банков кредит, банката не би могла да иска предсрочно връщане на цялата сума по кредита до отмяната на извънредното положение. По отношение на паричните задължения приложение може да намери стопанската непоносимост, която е разгледана по-надолу.

Тогава за неизпълнението на какви задължения мога да се позова на непреодолимата сила?

Непреодолимата сила би могла да намери приложение, например, когато сте се задължили да доставите конкретна вещ, а доставката е невъзможна, тъй като границите са затворени.

Ако при появата на непреодолимата сила вече съм просрочил изпълнението на своето задължение, възможно ли е да се освободя от негативните последици?

Не. В подобна ситуация ще дължите обезщетение на другата страна за причинени вреди, освен ако докажете, че тези вреди биха били претърпени и при своевременно изпълнение.

В договора не се съдържа уговорка относно това, кога е налице непреодолима сила и какви са възможностите ми в такава ситуация. Имам ли право да се позова на закона?

Да, ако е приложимо българското право, то на основание чл. 306 ТЗ ще може да се позове всеки, макар конкретния договор да не съдържа изрична форсмажорна клауза.

Аз съм наемател на помещение, което използвам за магазин, но не мога да го ползвам по време на извънредното положение. Какво да правя?

Наемодателят има редица задължения, сред които е това да осигури спокойното ползване на вещта. Дали той изпълнява това свое задължение зависи от клаузите на конкретния договор за наем. Възможно е в тях да е посочено изрично конкретно ползване, за което помещението е било наето – например „за търговски обект“, „за магазин“. Ако липсва подобна клауза, трябва да имаме предвид обичайното предназначение на помещението и дали в съответствие с него е налице невъзможност за ползването му предвид забраната за „посещенията в“ определени обекти.

В такава хипотеза, ако наемодателят не може да Ви осигури необезпокованото ползване на наетия обект, е възможно да се приложи институтът на непреодолимата сила. Докато трае това състояние, двете страни ще бъдат освободени от задълженията си.

2. Стопанска непоносимост

Разпространението на коронавируса сериозно уврежда икономиката и моят бизнес. Договорите, които сключих преди появата му, сега са неизгодни за мен. Как да постъпя?

В условията на пандемично разпространение на коронавируса приложение може да намери институтът на стопанската непоносимост. Той е свързан с настъпването на трайни изменения в икономическата обстановка, която е съществувала при поемането на дадено задължение. Целта на института е да бъде предотвратено изпълнението на задължения, които вследствие на настъпилите икономически катаклизми се явяват в противоречие на принципите на справедливост и добросъвестност.

Как ще ми помогне позоваването на стопанската непоносимост?

Позовавайки се на стопанска непоносимост, поставеният в неблагоприятно положение длъжник може да поиска от съда (а ако договорът съдържа арбитражна

клауза - от избрания арбитраж) договорът, чието изпълнение е повлияно от стопанската непоносимост, да бъде изменен или прекратен, частично или изцяло. Длъжникът сам избира дали да поиска изменение или прекратяване на договора, като съдът е обвързан от този избор и не може да предпочете другата възможност по своя воля.

Дружеството ми плаща ежемесечен наем на сградата, в която се помещава, и вноски по заем, изтеглен във връзка с осъществяваната дейност. При паричните задължения не мога да се освободя по силата на непреодолима сила, възможно ли е да се позова на стопанска непоносимост?

За разлика от непреодолимата сила, институтът на стопанска непоносимост може да се приложи и по отношение на парични задължения.

За какви други задължения може да се приложи стопанската непоносимост?

Стопанската непоносимост може да се приложи по отношение на всякакви задължения - парични или непарични, с еднократно или нееднократно изпълнение. Бихте могли да се позовете на стопанска непоносимост по отношение например на:

- *периодични парични задължения* - за наем, заем, ипотечен кредит, възнаграждение на търговски представители и т.н.;
- *непарични задължения, които се изпълняват периодично или непрекъснато* - периодично предоставяне на дадена услуга (напр. почистване и дезинфекция, поддръжка, франчайз и др.), периодични доставки на стоки и пр.

Също така бихте могли да се позовете на стопанска непоносимост, ако сте се задължили да доставите на друг търговец определено благо, чиято стойност значително се е повишила след появата на коронавируса.

Мога ли да се позова на стопанска непоносимост, ако при настъпването на промените вече съм просрочил изпълнението на своето задължение?

Не. Задължително условие е към момента на настъпване на икономическите девиации длъжникът да не е бил в забава и задължението да може да бъде изпълнено. В подобна ситуация бихте могли да инициирате преговори със своя кредитор за доброволно изменение на договора.

А мога ли да се позова на стопанска непоносимост, за да намаля размера на задължения, които вече съм изпълнил по договора?

Не. Стопанската непоносимост се прилага само по отношение на неизпълнени задължения. Ако искът на длъжника бъде уважен от съда, договърът ще бъде изменен или прекратен занапред. Изменението или прекратяването няма да засегне вече изпълнените задължения.

Какво трябва да докажа пред съда, за да бъде изменен или прекратен неизгодният договор?

По делото длъжникът следва, на първо място, да докаже трайно и обективно изменение на икономическата обстановка. В условията на пандемията от коронавирус такива изменения биха могли да се аргументират с възпрепятстването на икономическите дейности в голяма част от стопанските отрасли, с трайните промени в обичайния ритъм на живот и забавянето в търговския оборот. Важно условие за уважаване на иска е при сключването на договора да не е било възможно предвиждането на измененията. Възможно е съдът да приеме, че измененията в икономическите обстоятелства са били предвидими, ако задълженията са поети преди появата на коронавируса у нас, но в условията на пандемичното му разпространение в останалите части от света.

Как съдът ще реши дали да уважи моето искане?

Съдът следва да прецени дали изпълнението на задължението би се явило в нарушение едновременно на принципите на справедливост и добросъвестност. Несправедливо би било, например, изпълнението на задължение, когато е нарушена еквивалентността на облагите, които страните получават - когато длъжникът ще изпълни обременително задължение, а насреща ще получи нещо със значително по-ниска стойност. В нарушение на принципа за добросъвестност е изпълнението на задължение, което не е социално оправдано и не е съобразено с изискванията за честност

Този текст не представлява правен съвет или консултация и не следва да бъде възприеман като достатъчен за разрешаването на конкретни правни проблеми и казуси.